

VÙNG ĐÔ THỊ VEN BIỂN

Đôi điều ghi nhận ở Thành phố Hồ Chí Minh

○ GS.TSKH. HOÀNG VĂN HUÂY

Nguyên Thứ trưởng Bộ Khoa học và Công nghệ

Cần xây dựng các đô thị ven biển mang ý nghĩa đặc biệt với sự phát triển và trường tồn của đất nước. Xưa kia đất nước lạc hậu, còn là thuộc địa, biển đảo vẫn bị xếp là những nơi hẻo lánh, lạc hậu, đảo ngọc của chúng ta còn bị thành nhà tù, làng hủi,... Biển, đảo - lợi thế đặc biệt của quốc gia được cho vào vị trí hẻo lánh như vậy. Còn ngày nay, xác định tiến ra biển để làm giàu từ biển, xây dựng những khu đô thị ven biển là xu thế tất yếu của thời đại, và TP. Hồ Chí Minh là một trong những địa phương đi đầu trong việc thực hiện xây dựng các khu đô thị ven biển.

Quan điểm phát triển

Chính phủ và TP. Hồ Chí Minh đã 20 năm nghiên cứu phát triển huyện Cần Giờ, nay gặp vận hội mới, cần đồng thuận việc Cần Giờ trở thành khu đô thị sinh thái cộng sinh với điều kiện tự nhiên để bảo tồn rừng ngập mặn và Khu dự trữ sinh quyển. Đặc biệt, cần nghiên cứu đưa ra được các tiêu chí chung mà tự nhiên, KT-XH, du lịch, đô thị có thể cùng phát triển đưa đến mô hình giá trị gia tăng cao hơn. Khi phát triển các dự án thành phần đều trên cơ sở phục tùng các tiêu chí chung cho cả huyện, đảo và ven bờ. Có thể mở rộng đưa ra các tiêu chí cụ thể cho các huyện đảo Cần Giờ, Côn Đảo cách đó 60 km và cho các hệ thống tương tự ở Việt Nam,...

Chúng ta đã có nhiều thời gian nghiên cứu về chủ đề này, nên tập hợp thành bộ tư liệu để đưa ra các tiêu chí quốc gia và vùng. Có tiêu chí để chúng ta để triển khai và quản lý dạng Khung hành động, không để tình trạng ào ào xây dựng, đến lúc giữa

chừng vấp ngã lại phải sửa sai. Các nhà khoa học cần có nghĩa vụ và thẩm quyền để đưa ra các tiêu chí ấy. Khi các tiêu chí chưa được cụ thể thì dẫn đến người thực hiện sẽ khó. Kèm theo tiêu chí cần giải pháp cụ thể hơn nữa thì các nhà quy hoạch khi xây dựng vùng TP. Hồ Chí Minh mà trung tâm là Khu dự trữ sinh quyển thế giới Cần Giờ tồn tại như một trung tâm cảnh quan quý giá phải được bảo tồn, duy trì trong phát triển như thế nào, mới tính toán phải cần bao nhiêu diện tích rừng ngập mặn, kinh tế du lịch phải là sinh thái, đô thị kiến trúc phù hợp tự nhiên,... cụ thể hóa giúp người thực hiện dễ dàng hơn, cái đó mới khó, cần đến các nhà khoa học vào cuộc.

Đô thị hóa huyện Cần Giờ nên chú trọng là đô thị zero carbon thấp để bảo vệ Khu dự trữ sinh quyển Cần Giờ khỏi tác động xấu về môi trường.

Nghiên cứu các trường hợp cụ thể - Living lab vào các vấn đề nóng, có thể thành động lực mà nhóm nghiên cứu trong

TP. Hồ Chí Minh và Hà Nội đang phát triển các ý tưởng về (1) Hub hoàn trả sinh thái, (2) Thành phố nghệ thuật dạng creative city mà UNESCO khuyến cáo cho loại Di sản khảo cổ học tiền sử của Cần Giờ (theo qui tắc của di sản Thiên niên kỷ với 07 loại hình nghệ thuật), (3) Trung tâm tài chính quốc tế đẩy mạnh liên kết Chuỗi đô thị mặt tiền Vịnh Cần Giờ cho toàn vùng TP. Hồ Chí Minh phát triển trong tương lai, (4) Du lịch sinh thái có đủ sinh thái tự nhiên (rừng ngập mặn) và sinh thái nhân văn (Di sản khảo cổ học) thì độ hấp dẫn mới cao và bền vững. (5) Chuyển đổi sinh kế và vốn sinh kế để người dân không bị bỏ lại trong phát triển.

Chúng ta đang bàn về Ý tưởng - Concept phát triển Chuỗi đô thị Vũng Tàu - Khu đô thị dịch vụ sau cảng Cái Mép - Thị Vải; Cần Giờ - mặt tiền biển; Gò Công - trọng điểm miền tây về nông nghiệp và sinh thái sẽ tạo nên một chuỗi đô thị mặt tiền biển cho Vùng TP. Hồ Chí Minh. Là động lực tiến biển, làm kinh tế biển,

cảng biển, logistic kết hợp với cảng hàng không quốc tế Long Thành sẽ làm tăng hiệu quả đầu tư và tạo bộ mặt mới cho TP. Hồ Chí Minh lịch sử và vùng lân cận. Theo Nghị quyết số 36-NQ/TW của Ban chấp hành Trung ương Đảng về phát triển kinh tế biển, thì đây là tầm nhìn lớn tác động cho liên kết một vùng cửa ngõ của Đông, Tây Nam Bộ và Tây nguyên, Nam Trung Bộ.

Hiện khu vực đang không có hệ thống logistic hoàn chỉnh, nếu chính phủ không quyết liệt để ra được quy hoạch vùng gắn với đô thị cửa ngõ hàng không và hàng hải quốc tế, quốc gia, vùng, thành phố thì doanh nghiệp và dân lại làm tự phát. Khi làm phải theo lý luận về liên kết chuỗi/chùm/cụm Cluster liên kết không gian vật thể và phi vật thể trong vùng. Có chương trình nghiên cứu như vậy mới xứng tầm quốc gia khi thúc đẩy Vùng theo tầm nhìn mới mà TP. Hồ Chí Minh là động lực, là nhạc trưởng. Do vậy, cần tham khảo các nguyên mẫu đô thị, chuỗi đô thị biển theo cluster (chuỗi, cụm) trên thế giới để rút kinh nghiệm cho TP. Hồ Chí Minh phát triển đô thị biển.

Cần được cụ thể hóa bằng chỉ tiêu định lượng khoa học

Nhấn mạnh hiệu quả KT-XH về phát triển cảng biển, đô thị biển cộng sinh với sinh thái rừng ngập mặn và ven biển là những gì, cần rất cụ thể để bảo tồn và khai thác dịch vụ hệ sinh thái (có tiềm năng rất lớn) tại rừng ngập mặn (rừng trồng) toàn Vịnh Cần Giờ tiếp giáp với 3 tỉnh: Vũng Tàu, Đồng Nai và TP. Hồ Chí Minh. Viện Cres đã dẫn hai nghiên cứu tính toán Dịch vụ hệ sinh thái nơi đây giá trị khoảng 2500 tỷ/năm.

là những con số rất lớn, cần nghiên cứu khoa học để khai thác đúng, đủ, để nuôi dưỡng rừng và dân cư bản địa.

Đưa vào phát triển kinh tế biển Vịnh Cần Giờ là cảng và đô thị lấn biển cần áp dụng những công nghệ biển hiện đại nhất thế giới để đảm bảo vùng TP. Hồ Chí Minh trở thành thành phố cảng cửa ngõ lớn của thế giới và đảm bảo các quan điểm của đô thị sinh thái chung cho những tỉnh tiếp giáp rừng ngập mặn, cần những cơ chế liên kết vùng để đồng thuận 8 tỉnh trong vùng.

Phát triển kinh tế biển và cảng, chuỗi đô thị Vịnh Cần là góp phần đảm bảo an ninh khu vực bằng Chính sách phát triển kinh tế biển từ kết nối vùng là hướng đi đúng đắn, lâu dài. Ví dụ, khu đô thị sinh thái, vấn đề kinh tế tuần hoàn, kinh tế di sản trong chinh phục biển phải đảm bảo đưa ra thật cụ thể. Nếu vùng và TP. Hồ Chí Minh đưa vào Nghị quyết, có nghĩa những năm tới đây xây dựng, phát triển Cần Giờ sẽ có tầm vóc khu vực và thế giới, là con đường phát triển đất nước chúng ta.

Đô thị hóa kiểu mới có thể cộng sinh “cùng sản xuất” các kinh tế xanh, không gian xanh, có chức năng mới phục vụ mô hình giá trị gia tăng cao: Trường hợp của Cần Giờ có thể đưa cách tiếp cận từ sinh thái học đô thị: “Môi trường cộng sinh với đô thị” để phát triển như sau:

Do sức mạnh tiêu thụ mà các xã hội, hay chính xác hơn các hệ thống xã hội - sinh thái - kỹ thuật của đô thị đã chuyển hóa tối đa, tìm các giải pháp không gây tác hại cho môi trường tự nhiên (Ví dụ như các ECO₂ City). Khi đô thị

hóa, đô thị không gây xung đột với tự nhiên mà ngược lại hỗ trợ tự nhiên thông qua Dịch vụ hệ sinh thái (HST) và đô thị không còn tiêu tốn các nguồn TNTN (nước, không khí, đất, các nguyên liệu trong tổng thể TNTN), mà còn tạo ra các nguồn lực mới.

Từ các hoạt động và tiêu thụ, đô thị thường thải ra khối lượng lớn chất độc (chì, thủy ngân, hiệu ứng nhà kính). Nhưng đối với đô thị ECO₂ City (sinh thái và kinh tế) theo chủ nghĩa đô thị xanh và đô thị giảm thải sẽ không làm thay đổi cân bằng tự nhiên và khí hậu, bảo vệ đất nông nghiệp và tạo ra vòng tuần hoàn trong xử lý nước, không khí và rác thải. Mặt khác, đô thị còn thúc đẩy sử dụng thực phẩm sạch, hạ tầng xanh và xã hội thân thiện, hút nguồn lao động chất lượng cao thông qua đào tạo, chuyển đổi sinh kế, tạo môi trường xanh cho tương lai TP. Hồ Chí Minh

Một câu hỏi cần giải đáp ở các nghiên cứu khoa học là: Thành phố với môi trường liệu có thể cộng sinh trong phát triển và TP. Hồ Chí Minh cần đi đầu cách tiếp cận coi đô thị được thu nhỏ như một hệ sinh thái tự nhiên và xã hội đổi mới, mà vấn đề môi trường và đô thị sẽ cùng phục hồi tự nhiên và làm sạch môi trường sống, đồng thời cùng tạo ra tính xã hội văn minh hơn nữa (tổ chức các mạng lưới lưu thông vật chất, giảm tiêu thụ năng lượng nhờ sử dụng năng lượng tái tạo, các vật liệu mới, hợp lý hóa hiệu quả công trình đô thị,...) để tạo ra một thành phố sống tốt, ít gây hại.

Liên kết vùng để có kinh tế biển và chuỗi đô thị biển quốc tế là đột phá đi đến tương lai của Vùng TP. Hồ Chí Minh và bản thân Thành phố. ■